

**ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗ ΣΟΦΙΑ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

**ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΚΑΠΝΟΥ
ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εξέλιξη της καλλιέργειας καπνού στη Βουλγαρία.....	1
2. Κύριες καπνοπαραγωγικές περιοχές	3
3. Καλλιεργούμενες εκτάσεις	5
4. Παραγωγή καπνού	6
5. Τιμές διάθεσης καπνού & επιδοτήσεις.....	7
6. Εξωτερικό εμπόριο καπνού	11
7. Υφιστάμενη κατάσταση αγοράς προϊόντων καπνού	15
8. Συμπέρασμα για προοπτικές παραγωγής καπνού - Εναλλακτικές προτάσεις ...	17
Παράρτημα: Χρήσιμες διευθύνσεις.....	20

ΣΟΦΙΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2010

1. Εξέλιξη της καλλιέργειας καπνού στη Βουλγαρία

Η παραγωγή και επεξεργασία καπνών ανατολικού τύπου¹ σε βιομηχανική βάση έκανε την εμφάνιση της στη Βουλγαρία στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Οι βαλκανικοί πόλεμοι (1912-1913), οι διαδοχικές βουλγαρικές κατοχές (1912-1913 και 1916-1918), οι αλλαγές των συνόρων με την ενσωμάτωση στην Ελλάδα σπουδαίων για το καπνεμπόριο περιφερειών της Ανατολικής Μακεδονίας και ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος αναστάτωσαν την αγορά των ανατολικών καπνών στην ευρύτερη περιοχή. Ήδη, ωστόσο, από τα τέλη του 19ου αιώνα, η σταδιακή είσοδος των αμερικανικών εταιρειών στην αγορά των ανατολικών καπνών στα Βαλκάνια ενίσχυε της προοπτικές της καλλιέργειας, ενώ την ίδια περίοδο η συνήθεια του καπνίσματος εξαπλωνόταν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα της Ευρώπης και της Αμερικής.

Η παραγωγή καπνού στη Βουλγαρία παρέμενε σχετικά περιορισμένη μέχρι τη δεκαετία του 1950. Αξιόλογη ανάπτυξη σημείωσε κυρίως επί κομμουνιστικής περιόδου στο γενικότερο πλαίσιο της αναβάθμισης του ρόλου της γεωργίας στη βουλγαρική οικονομία. Παράλληλα, σύμφωνα με την παγκόσμια τάση, εισάχθηκε η καλλιέργεια αμερικανικών ποικιλιών καπνού Βιρτζίνια και Μπέρλεϊ². Το μερίδιο πάντων των τελευταίων στο σύνολο της παραγωγής παρέμεινε διαχρονικά περιορισμένο σε σύγκριση με αυτό των ανατολικών καπνών Μπασμά και Καμπά Κουλάκ³.

Κατά τις δεκαετίες του 1960 και του 1970 (βλ. πίνακα 1) η παραγωγή καπνού αναπτύχθηκε περαιτέρω με την υποστήριξη του βουλγαρικού κράτους που χορήγησε επιδοτήσεις στους καπνοκαλλιεργητές και στις

¹ Πρόκειται για ποικιλίες καπνών με μικρά και κοντά φύλλα που καλλιεργούνται σε εδάφη ξηρά και φτωχά, κυρίως σε Ελλάδα, Βουλγαρία, Σερβία, Τουρκία και Συρία. Γενικά τα ανώτερης ποιότητας ανατολικά καπνά καλλιεργούνται σε μεσογειακές χώρες και ωριμάζουν κυρίως τις ξηρές περιόδους χωρίς πολλές βροχές.

² Οι βασικές ποικιλίες αμερικανικών καπνών που καλλιεργούνται στη Βουλγαρία είναι:

- Η ποικιλία Βιρτζίνια με φυτά με 25 περίπου φύλλα μεγάλου μεγέθους και κίτρινωπού χρώματος.
- Η ποικιλία Μπέρλεϊ με φύλλα μικρότερα από αυτά της Βιρτζίνια, χρώματος ανοιχτού πράσινου και με λευκοκίτρινο βλαστό.

³ Καμπά Κουλάκ στα τουρκικά σημαίνει «χοντρά αυτιά», λόγω των μεγάλων περυγίων στη βάση των φύλλων

πρωτοεμφανιζόμενες μονάδες επεξεργασίας καπνού. Με την καλλιέργεια των αμερικανικών καπνών Βιρτζίνια και Μπέρλεϊ οι καλλιεργούμενες εκτάσεις έφτασαν τα 1 εκατ. εκτάρια, ενώ παράλληλα αυξήθηκε και ο αριθμός των μεταποιητών. Η παραγωγή καπνού έφτασε το ζενίθ της το 1976 με 167.000 τόνους καπνού.

Στον πίνακα 1 αποτυπώνεται η εξέλιξη της παραγωγής καπνού στη Βουλγαρία μέχρι τη δεκαετία 2000:

Πίνακας 1: Παραγωγή καπνού στη Βουλγαρία 1935-2001 (σε τόνους)

Έτη	Σύνολο παραγωγής	Καπνά ανατολικού τύπου	Καπνά αμερικανικού τύπου	Μερίδιο καπνών ανατολ. Τύπου
1935-39	39.500	39.500	-	100%
1950-54	43.200	43.200	-	100%
1965-69	111.900	109.400	2.500	98%
1970-72	151.300	138.300	13.000	91%
1976	167.500	142.600	24.900	85%
1980	113.100	92.100	21.000	81%
1990	79.200	58.900	20.300	74%
2000	33.000	20.000	13.000	60%

Πηγή: Ταμείο Καπνού

Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Στο τέλος της δεκαετίας του 1980 η Βουλγαρία καταλάμβανε μία από τις πρώτες θέσεις στον κόσμο σε παραγωγή και εξαγωγή προϊόντων καπνού. Εν συνεχεία ακολούθησε κάμψη που συνδέθηκε με τη γενική κρίση της κεντρικά σχεδιαζόμενης οικονομίας, τις μεταρρυθμίσεις των αρχών της δεκαετίας του '90 και ειδικότερα με:

- Εθνοτικές διαμάχες στο τέλος της δεκαετίας του '80. Παραδοσιακά η καλλιέργεια καπνού επικεντρώνεται στη νοτιοανατολική Βουλγαρία και υπάγεται στον τουρκικής καταγωγής πληθυσμό. Ο εξαναγκασμός Μουσουλμάνων για τη μεταβολή των ονομάτων τους, στα πλαίσια πολιτικής αφομοίωσης του καθεστώτος Ζhίνκον στα τέλη της δεκαετίας του 1980, στάθηκε αφορμή για μαζική μετανάστευση 300.000 περίπου Μουσουλμάνων προς την Τουρκία, με αποτέλεσμα την μείωση της παραγωγής που δεν επέστρεψε ποτέ στα προηγούμενα επίπεδα παρά την επιστροφή μεγάλου αριθμού καπνοκαλλιεργητών.
- Τον κατακερματισμό της καλλιεργούμενης γης λόγω αποκατάστασης της ιδιοκτησίας.

- Τη μείωση της ζήτησης, με τη διάλυση της ΕΣΣΔ, λόγω της απώλειας παραδοσιακών αγορών βουλγαρικών καπνών και τσιγάρων, κυρίως χωρών πρώην μελών Comecon.
- Την αδυναμία του κρατικού μονοπωλίου καπνού να προσαρμοστεί επιτυχώς στην μεταβαλλόμενη πραγματικότητα της οικονομίας της αγοράς.
- Τον απηρχαιωμένο μηχανολογικό εξοπλισμό επεξεργασίας καπνού και παραγωγής τσιγάρων, τα αυξημένα κόστη λειτουργίας, την υπερβολική κατανάλωση ενέργειας, τα προβλήματα διαχείρισης κ.ο.κ.

Η κρίση στον κλάδο συνοδεύτηκε από υψηλό κοινωνικό κόστος, δεδομένου του ιδιαίτερου δημογραφικού ρόλου της καλλιέργειας καπνού που αποτελεί τη κύρια οικονομική δραστηριότητα σε (ημι) ορεινά εδάφη, σχεδόν ακατάλληλα για άλλες καλλιέργειες και συγκρατεί τον τοπικό πληθυσμό από τη μετανάστευση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 1989 περίπου 300.000 άτομα απασχολούνταν στην καλλιέργεια καπνού, δηλαδή περίπου 80.000 οικογένειες. Το 1989 η παραγωγή καπνού ήταν τρίτη ή τέταρτη οικονομική δραστηριότητα από άποψη παραγωγής και αριθμού απασχολούμενων, σήμερα ωστόσο, έχει μειωθεί η σημασία της.

Στα τέλη της δεκαετίας του '90 οι απασχολούμενοι μειώθηκαν σε 250.000 άτομα (65.000 περίπου οικογένειες), αριθμός που αναλογεί στο 9% του συνόλου των απασχολούμενων. Οι επίσημα καταγεγραμμένοι καλλιεργητές καπνού, δηλαδή όσοι δηλώνουν ως αποκλειστική δραστηριότητα την καλλιέργεια καπνού, ανέρχονται σε περίπου 50.000-60.000 ή αλλιώς στο 2% των συνολικά απασχολούμενων στη χώρα. Βέβαια τα ανωτέρω νούμερα δεν αποτυπώνουν με ακρίβεια την πραγματικότητα, καθώς η καλλιέργεια καπνού οργανώνεται σε οικογενειακή βάση με τη συμμετοχή παιδιών και συνταξιούχων που δεν εμφανίζονται καταγεγραμμένοι.

2. Κύριες καπνοπαραγωγικές περιοχές

Παρά την κάμψη των τελευταίων δεκαετιών, η Βουλγαρία εξακολουθεί να κατέχει μία από τις πρώτες θέσεις παγκοσμίως στην παραγωγή καπνού. Ενδεικτικό της σημασίας του κλάδου είναι ότι - ακόμα και σήμερα σε συνθήκες σταδιακής συρρίκνωσης της παραγωγής - καταλαμβάνοντας μόνο το 1% περίπου της αρόσιμης γης, παράγει περίπου το 3,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στη γεωργία και στη δασοκομία με παραγωγή που κυμαίνεται ετησίως στους 50.000 τόνους.

Κυριότερες καπνοπαραγωγικές περιοχές στη χώρα είναι:

- Οι περιοχές Κιουστεντίλ και Μπλαγκόεβγκραντ.

- Οι περιοχές Φιλιπούπολης, Πάζαρτζικ και Ασένοβγκραντ.
- Η περιοχή της Ντζεμπέλ στην επαρχία Κάρτζαλι, όπου, όπως αναφέρεται, παράγονται τα ανώτερης ποιότητας καπνά μπασμά στη χώρα. Περιλαμβάνει τμήμα της οροσειράς της Ροδόπης (Μαντάν, Άρντνσκο εν μέρει, Κάρτζαλι, Σμόλιαν, Ντέβιν).
- Η περιοχή του Χάσκοβο με πολλά είδη βιομηχανοποιημένων καπνών.
- Η περιοχή Τούντζα στη Μαύρη Θάλασσα. Περιλαμβάνει τις περιοχές Στάρα Ζαγκόρα, Γιάμπολ και του Μπουργκάς.
- Η βόρεια Βουλγαρία, στην οποία καλλιεργούνται τόσο ανατολικά, όσο και αμερικανικά καπνά.

Η καλλιέργεια καπνών ανατολικού τύπου επικεντρώνεται στη βορειοανατολική, στην κεντροανατολική και στη νοτιοδυτική Βουλγαρία όπου οι κλιματολογικές συνθήκες είναι οι πλέον πρόσφορες με τα πρωτεία στην παραγωγή να κατέχουν οι περιοχές Μπλαγκόεβγκραντ, Κάρτζαλι και Σμόλιαν. Καπνά Μπασμά παράγονται ειδικότερα σε Κάρτζαλι, Γκότσε Ντέλτσεφ, Μπλαγκόεβγκραντ, Πετρίτσι, Γιαμπόλ, Μπουργκάς και Χάσκοβο, ενώ σε Σούμεν, Ράζγκραντ, Ντούλοβο παράγονται ως επί το πλείστον καπνά Καμπά Κουλάκ και Μπέρλεϊ. Σε Φιλιπούπολη, Πλέβεν, Στάρα Ζαγκόρα και Πάζαρτζικ παράγονται κυρίως καπνά Βιτζίνια και Μπέρλεϊ.

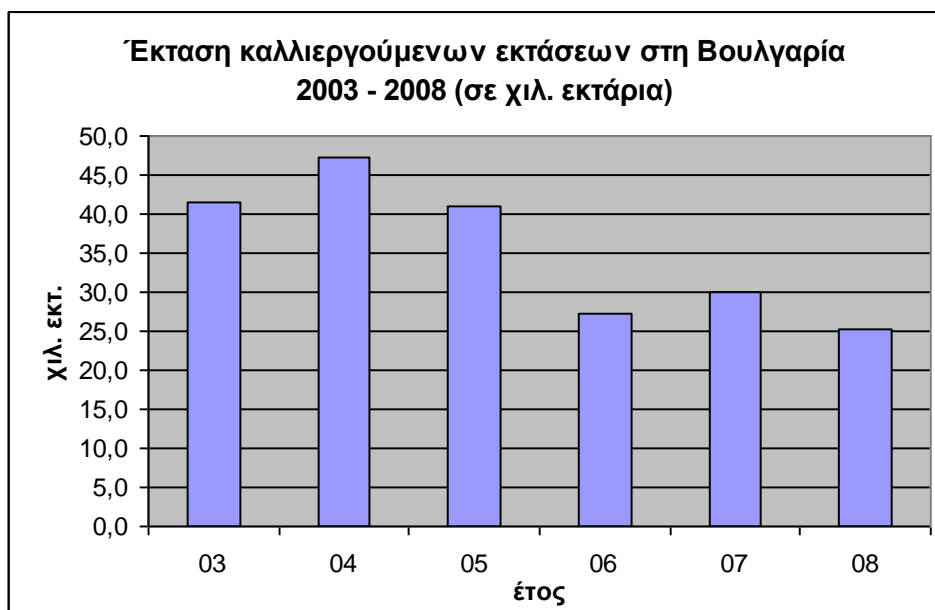
3. Καλλιεργούμενες εκτάσεις

Στον κάτωθι πίνακα αποτυπώνονται τα μεγέθη των καλλιεργούμενων εκτάσεων ανά ποικιλία καπνού τα έτη 2003-2008, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του βουλγαρικού Υπουργείου Γεωργίας & Τροφίμων. Είναι εμφανής η σταδιακή μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων - από 40,49 χιλ. εκτάρια⁴ το 2005 σε 27,3 το 2006, σε 29,9 το 2007 και σε 25,3 το 2008.

Πίνακας 2: Καλλιεργούμενες εκτάσεις ανά ποικιλία (σε χιλ. εκτάρια)

Ποικιλία	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ανατολικού τύπου	29,0	35,0	27,7	17,9	21,1	18,3
Βιρτζίνια	8,3	8,9	9,3	6,8	5,3	4,0
Μπέρλεϊ	4,1	3,3	3,9	2,6	3,5	3,0
Σύνολο	41,4	47,2	40,9	27,3	29,9	25,3

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας & Τροφίμων Βουλγαρίας, Δ/ση Αγροστατιστική
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας & Τροφίμων Βουλγαρίας, Δ/ση Αγροστατιστική
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

⁴ 1 εκτάριο ισοδυναμεί με 10 στρέμματα.

Παράλληλα, όπως προκύπτει από τον επόμενο πίνακα σημειώθηκε, σε γενικές γραμμές, κάποια αύξηση της μέσης απόδοσης ανά τόνο, γεγονός που θα πρέπει να αποδοθεί στη βελτίωση των μεθόδων παραγωγής.

Πίνακας 3: Μέση απόδοση ανά εκτάριο σε τόνους

Ποικιλία	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ανατολικού τύπου	1,45	1,44	1,41	1,48	1,35	1,60
Βιρτζίνια	1,70	1,61	1,44	1,66	1,55	1,89
Μπάρλεϊ	1,30	1,49	1,52	1,59	1,26	1,88

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας & Τροφίμων Βουλγαρίας, Δ/ση Αγροστατιστική
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Όπως προαναφέρθηκε, η οργάνωση της παραγωγής καπνού παραδοσιακά πραγματοποιείται σε οικογενειακή βάση, σε μικρής έκτασης ιδιόκτητες καλλιέργειες σε ορεινά και ημιορεινά σημεία της χώρας, όπου εκ των πραγμάτων η χρήση μηχανών καθίσταται δυσχερής. Η εργασία είναι κυρίως χειρωνακτικής φύσης και στηρίζεται, κατά την αρχική φάση της επεξεργασίας των φύλλων καπνού, και στην εργασία παιδιών και ηλικιωμένων μελών της οικογένειας.

Σε περιοχές όπως στο Μπλαγκόεβγκραντ και στο Κάρτζαλι σημειώθηκαν απόπειρες για καλλιέργειες μεγάλης κλίμακας - κυρίως σε μισθωμένες εκτάσεις με τη χρήση σύγχρονων μηχανημάτων - με αποτέλεσμα αυξημένες σοδειές. Οι σύγχρονοι μέθοδοι καλλιέργειας καπνού ταιριάζουν περισσότερο σε αμερικανικά καπνά (Βιρτζίνια, Μπέρλεϊ). Το μερίδιο φύλλων καπνού που παράγονται από βιομηχανοποιημένες καλλιέργειες δεν υπερβαίνει το 10% του παραγόμενου καπνού στην περιοχή, παρόλα αυτά διαφαίνεται τάση ανάπτυξης των ιδιόκτητων καλλιεργειών μεσαίου μεγέθους έναντι της μικρής οικογενειακής παραγωγής.

4. Παραγωγή καπνού

Η βασική ποικιλία ακατέργαστου καπνού που παράγεται στη χώρα είναι τα μπασμά με μερίδιο στη συνολική παραγωγή 62% για το έτος 2005, 53% το έτος 2006 και 56% το 2007. Δεν καλλιεργούνται γενετικά τροποποιημένες ποικιλίες καπνού, λόγω γενικότερης απαγόρευσης που ισχύει στη Βουλγαρία.

Στο σχετικό πίνακα και το γράφημα που ακολουθεί αποτυπώνεται η πορεία της παραγωγής καπνού ανά ποικιλία τα έτη 2003-2008:

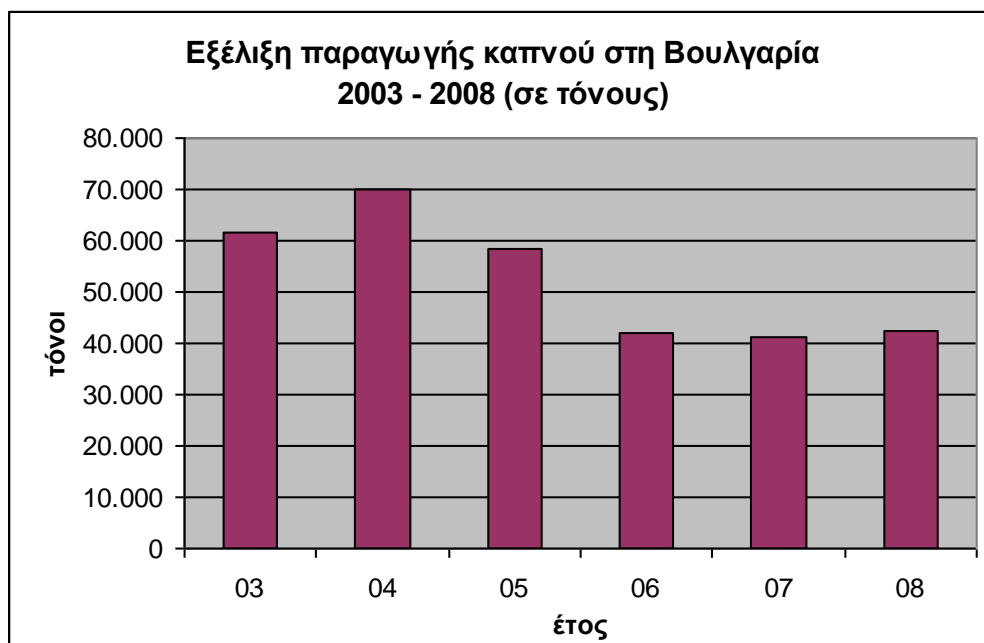
Πίνακας 4: Παραγωγή καπνού ανά ποικιλία (σε τόνους)

Ποικιλία	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ανατολικού	42.100	50.300	39.000	26.500	28.400	29.300

τύπου						
Βιρτζινια	14.100	14.900	13.300	11.300	8.300	7.500
Μπέρλεϊ	5.400	4.900	6.000	4.100	4.400	5.600
Σύνολο	61.800	70.100	58.300	41.900	41.100	42.400

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας & Τροφίμων Βουλγαρίας, Δ/ση Αγροστατιστική
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Όπως συνάγεται, από το 2004 παρατηρείται σημαντική μείωση στη παραγωγή καπνού, ενώ κατά τα έτη 2007-2008 η παραγωγή διατηρήθηκε σε σχετικά χαμηλά επίπεδα.

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας & Τροφίμων Βουλγαρίας, Δ/ση Αγροστατιστική
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

5. Τιμές διάθεσης καπνού & επιδοτήσεις

Οι ποικιλίες καπνών ανατολικού τύπου (Μπασμά, Καμπά-Κουλάκ) είναι ακριβότερες και θεωρούνται ανώτερης ποιότητας. Εκτιμάται δε ότι, ακόμα και σε συνθήκες γενικής συρρίκνωσης της αγοράς καπνού, καπνά ανατολικού τύπου ορισμένων περιοχών της Ροδόπης με ιδιαίτερα ενισχυμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά θα συνεχίζουν να διατίθενται χωρίς δυσκολία⁵.

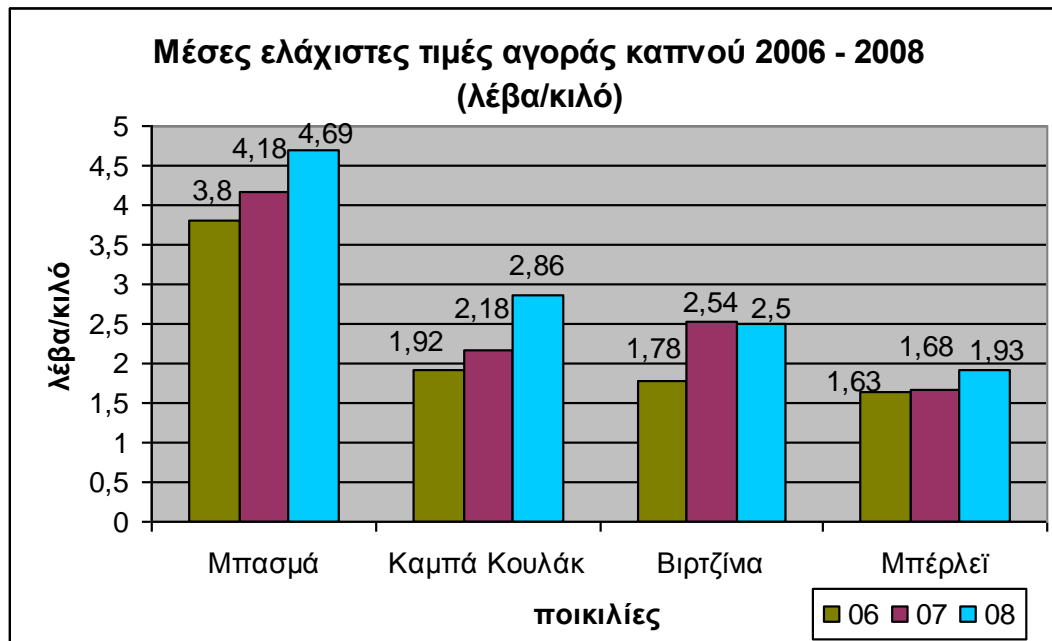
⁵ Βλ. ωστόσο και παρακάτω σελ. 17 σχετικά με ενδεχόμενο πλήρους απαγόρευσης συστατικών που χρησιμοποιούνται στα τσιγάρα American Blended, για την παρασκευή των οποίων χρησιμοποιούνται, κατά βάση, τα ακριβά καπνά ανατολικού τύπου (Μπασμάς, Καμπά-Κουλάκ).

Στον πίνακα 5 και στο γράφημα που ακολουθεί αποτυπώνεται η εξέλιξη του μέσου όρου των τιμών βάσεως των βουλγαρικών καπνών ανά ποικιλία την τριετία 2006-2008 από την οποία προκύπτει κάποια σχετική αύξηση. Πρέπει να αναφερθεί ότι οι ελάχιστες τιμές προσδιορίζονται από το βουλγαρικό κράτος, είναι τεχνητά χαμηλές και στη συνέχεια προστίθενται επιδοτήσεις για τις οποίες παρατίθενται ακριβείς τιμές στους σχετικούς πίνακες.

Πίνακας 5: Μέσες ελάχιστες τιμές αγοράς καπνού 2006-2008 (λέβα/κιλό)

Ποικιλία	2006	2007	2008
Μπασμά	3,80	4,18	4,69
Καμπά Κουλάκ	1,92	2,18	2,86
Βιρτζίνια	1,78	2,54	2,50
Μπέρλεϊ	1,63	1,68	1,93

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας & Τροφίμων Βουλγαρίας, Δ/ση Αγροστατιστική
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας & Τροφίμων Βουλγαρίας, Δ/ση Αγροστατιστική
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Στον πίνακα 6 αναλύονται οι ελάχιστες τιμές αγοράς καπνού το 2008 (λέβα/κιλό) ανά ποικιλία και κατηγορία ποιότητας:

Πίνακας 6: Ελάχιστες τιμές αγοράς καπνού το 2008 (λέβα/κιλό)

Ποικιλία	Κατηγορία I	Κατηγορία II	Κατηγορία III
Βιρτζίνια	3,93	2,57	1,10
Μπέρλεϊ	2,80	1,67	1,12
Μπασμά	7,00	4,40	1,80
Κάμπα Κουλάκ	3,62	2,83	1,77

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας & Τροφίμων Βουλγαρίας, Δ/ση Αγροστατιστική
 Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Στον πίνακα 7 παρατίθενται αναλυτικά στοιχεία σχετικά με την ελάχιστη τιμή που καθορίστηκε από το βουλγαρικό κράτος το 2008, το ύψος των επιδοτήσεων ανά κιλό παραγόμενου καπνού και την τελική τιμή ανά ποικιλία και κατηγορία ποιότητας καπνού:

Πίνακας 7: Έτος 2008 - Τελικές τιμές καπνού (λέβα/κιλό) ανά ποικιλία συμπεριλαμβανομένων των επιδοτήσεων

Ποικιλία	Κατηγορία I		
	Ελάχιστη τιμή	Επιδότηση	Τελική τιμή
Βιρτζινία	3,93	2,86	6,79
Μπάρλεϊ	2,80	3,15	5,95
Μπασμά	7,00	4,50	11,50
Κάμπα Κουλάκ	3,62	3,85	7,47

Ποικιλία	Κατηγορία II		
	Ελάχιστη τιμή	Επιδότηση	Τελική τιμή
Βιρτζινία	2,57	2,86	5,43
Μπάρλεϊ	1,67	3,15	4,82
Μπασμά	4,40	4,20	8,60
Κάμπα Κουλάκ	2,83	3,55	6,38

Ποικιλία	Κατηγορία II		
	Ελάχιστη τιμή	Επιδότηση	Τελική τιμή
Βιρτζινία	1,10	2,86	3,96
Μπάρλεϊ	1,12	3,15	4,27
Μπασμά	1,80	3,70	5,50
Κάμπα Κουλάκ	1,77	3,25	5,02

Πηγή: Ταμείο Καπνού Βουλγαρίας
 Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Στον πίνακα 8 παρατίθεται ο μέσος όρος των τιμών, ελάχιστης και τελικής, καθώς και το ύψος των επιδοτήσεων, όπως διαμορφώθηκαν στα έτη 2007 & 2008:

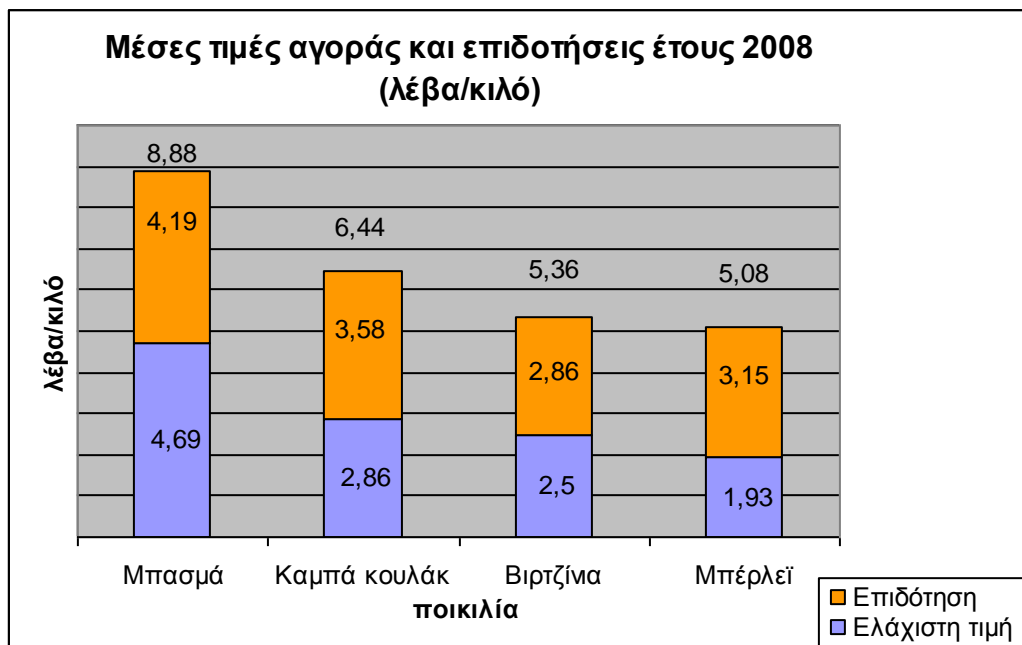
Πίνακας 8: Μέσες τιμές αγοράς και επιδοτήσεις ετών 2007 & 2008 (λέβα/κιλό)

Ποικιλία	2007			2008		
	Τελική τιμή	Ελάχιστη τιμή	Επιδότηση	Τελική τιμή	Ελάχιστη τιμή	Επιδότηση
Μπασμά	7,88	4,18	3,70	8,88	4,69	4,19

Καμπά Κουλάκ	5,43	2,18	3,25	6,44	2,86	3,58
Βιρτζίνια	5,34	2,54	2,80	5,36	2,50	2,86
Μπέρλεϊ	4,93	1,68	3,25	5,08	1,93	3,15

Πηγή: Ταμείο Καπνού Βουλγαρίας
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Παρατηρείται μικρή αύξηση της τιμών στο 2008. Στο κάτωθι γράφημα αποτυπώνεται ανάγλυφα η διαμόρφωση των τελικών τιμών αγοράς (κατά μέσο όρο) των βασικών παραγόμενων ποικιλιών καπνού:

Πηγή: Ταμείο Καπνού Βουλγαρίας
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Ως προς τις επιδοτήσεις πρέπει να αναφερθεί ότι κατά τις διαπραγματεύσεις με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο κεφάλαιο Γεωργία της Συνθήκης Προσχώρησης, η Βουλγαρία πέτυχε εθνικές ποσοτώσεις για την παραγωγή καπνού 47.137 τόνων - συγκεκριμένα 31.106 τόνων Μπασμά, 3.800 τόνων Καμπά Κουλάκ, 3.208 τόνων Μπέρλεϊ και 9.023 τόνων Βιρτζίνια - καθώς και επιδοτήσεις, με χαρακτήρα άμεσων πληρωμών προς τους καπνοκαλλιεργητές, για τη μερική κάλυψη του υψηλότερου κόστους παραγωγής και τη διατήρηση ενός ελάχιστου επίπεδο τιμών αγοράς. Για τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων στη βιομηχανία καπνού ορίστηκε χρονικό διάστημα τριών ετών που εκπνέει το 2010. Η Βουλγαρία και η Ρουμανία ήδη ζήτησαν παράταση της τριετούς αυτής περιόδου έως το 2013.

Μέσα στο 2009 και το 2010 διοργανώθηκαν συχνά εκδηλώσεις διαμαρτυρίας Βούλγαρων καπνοκαλλιεργητών που προέβησαν σε

συγκεντρώσεις και αποκλεισμό οδών και συνοριακών διαβάσεων. Βασικό αίτημά τους, σύμφωνα με τη βουλγαρική εθνική Ένωση Παραγωγών Καπνού, είναι η άμεση καταβολή επιδοτήσεων ύψους έως και 170 εκατ. λέβα για ήδη παραχθείσες και διατεθείσες ποσότητες καπνού. Επίσης, οι καπνοπαραγωγοί διεκδικούν την ομοιόμορφη κατανομή των επιδοτήσεων (η σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου θεωρούν ευνοϊκή τα καπνά Μπασμά), την καταβολή με τη μορφή άμεσων πληρωμών άνευ επιπλέον όρων και προϋποθέσεων και τη μείωση επαχθών ασφαλιστικών εισφορών.

Σύμφωνα με τη βουλγαρική κυβέρνηση και το Υπουργείο Γεωργίας και Τροφίμων, από την ΕΕ εγκρίθηκαν για τη Βουλγαρία επιδοτήσεις ανώτατου ύψους 116 εκατ. λέβα, κατά συνέπεια δεν είναι δυνατή η καταβολή μεγαλύτερου ποσού. Επιπλέον οι επιδοτήσεις το 2009 θα είναι κατώτερες από αυτές του 2008 διότι παράχθησαν εντός του 2009 μεγαλύτερες ποσότητες καπνού. Το δε εγκριθέν ποσό θα καταβληθεί σύμφωνα με τον επικαιροποιημένο προϋπολογισμό Ιουνίου 2010 και σε συνδυασμό με υποχρεωτικές μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό, καθώς και μέτρα για εναλλακτικές μορφές απασχόλησης των καλλιεργητών. Σύμφωνα με δημοσιογραφικές πηγές και δηλώσεις στελεχών της κυβέρνησης του κόμματος GERB, για πολιτική υποκίνηση των εκδηλώσεων διαμαρτυρίας ευθύνεται η σοσιαλιστική αντιπολίτευση, καθώς και το Κίνημα Δικαιωμάτων και Ελευθεριών που ασκεί επιρροή στην πλειοψηφία των καπνοπαραγωγών που είναι τουρκικής καταγωγής.

Τα προβλήματα των καπνοκαλλιεργητών, καθώς και οι δημογραφικές συνέπειες από την εγκατάλειψη της καλλιέργειας είναι ένα βασικό υπό διαπραγμάτευση θέμα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα πλαίσια των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Αγροτικού Τομέα.

6. Εξωτερικό εμπόριο καπνού

Ο καπνός κατέχει μία από τις πρώτες θέσεις στις βουλγαρικές εξαγωγές αγροτικών προϊόντων. Σύμφωνα με την ετήσια Έκθεση⁶ του βουλγαρικού Υπουργείου Γεωργίας και Τροφίμων του 2009, το 2008 οι εξαγωγές ακατέργαστου καπνού κατέλαβαν την τρίτη θέση μετά τα σιτηρά και τον ηλιόσπορο με εξαγωγές που αντιστοιχούν σε μερίδιο 10,02% επί του συνόλου των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων (βλ. πίνακα 10).

Πίνακας 10: Εξαγωγές & εισαγωγές καπνού και επεξεργασμένων προϊόντων καπνού - αξία σε \$

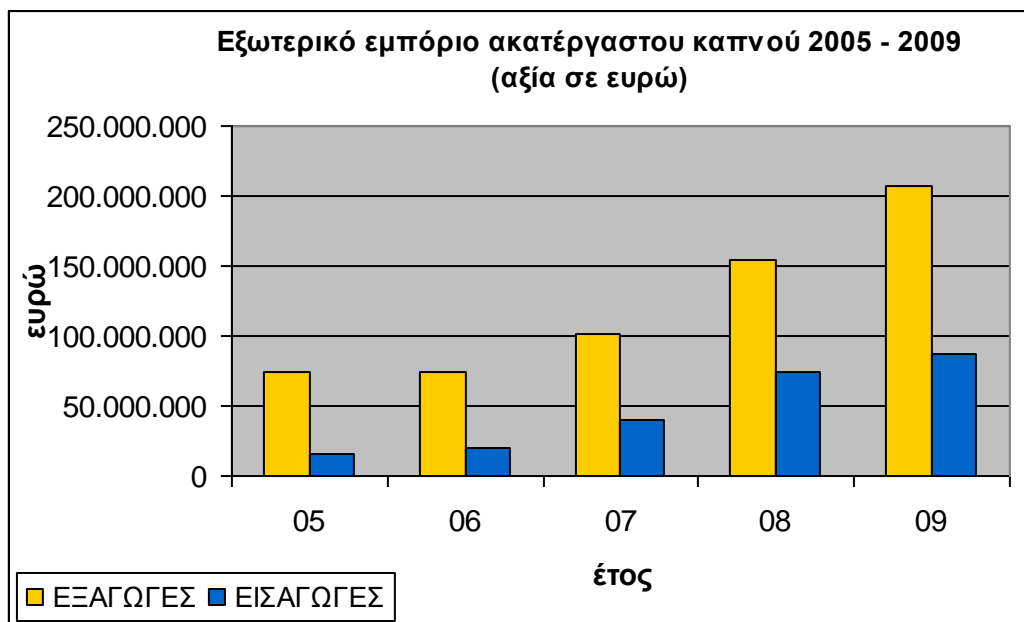
	2007	2008
--	------	------

⁶ АГΡΑΡЕН ДОКЛАД 2009

	\$	Μερίδιο επί συνόλου αγροτ. προϊόντων	\$	Μερίδιο επί συνόλου αγροτ. προϊόντων
Εξαγωγές	185.013.000	11,32%	274.504.000	10,02%
Εισαγωγές	113.639.000	6,40%	156.780.000	7,37%

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας & Τροφίμων Βουλγαρίας, Δ/ση Αγροστατιστική
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Στο γράφημα που ακολουθεί καταγράφεται η ανοδική πορεία του εξωτερικού εμπορίου ακατέργαστου καπνού την τελευταία πενταετία, παρά τη γενικότερη συρρίκνωση του κλάδου στη χώρα. Ιδιαίτερα αυξημένες, όπως είναι λογικό, καθώς πρόκειται για παραδοσιακά καπνοπαραγωγική χώρα, εμφανίζονται οι εξαγωγές με αποτέλεσμα το εμπορικό ισοζύγιο να είναι διαχρονικά θετικό υπέρ της Βουλγαρίας.

Πηγή: Eurostat
Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Στους πίνακες 11 και 12 παρατίθενται αναλυτικά οι εξαγωγές και εισαγωγές της Βουλγαρίας ανά ποσότητα και ανά εμπορικό εταίρο την πενταετία 2005-2009.

Πίνακας 11: Εξαγωγές ακατέργαστου καπνού 2005-2009- αξία σε ευρώ

	HS 2401 ⁷	2005	2006	2007	2008	2009
1	ΕΛΛΑΔΑ	9.905.930	10.408.148	24.255.669	39.744.337	55.007.041

⁷ 2401: UNMANUFACTURED TOBACCO; TOBACCO REFUSE

2	ΒΕΛΓΙΟ & ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	13.452.601	6.117.154	7.948.512	17.484.442	40.133.816
3	ΗΠΑ	26.365.356	19.651.841	23.075.292	27.319.153	35.536.203
4	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	3.878.611	2.746.528	7.526.911	14.650.452	16.814.056
5	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	520.669	711.415	403.178	2.832.347	10.338.431
6	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	611.028	4.832.823	2.835.352	8.826.680	7.297.001
7	ΜΟΛΔΑΒΙΑ	57.038	42.311	4.372.906	3.311.531	6.718.138
8	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	4.475.268	4.550.633	13.558.162	13.758.827	4355.618
9	ΙΤΑΛΙΑ	170.976		255.503	3.417.112	4.325.563
10	ΜΕΞΙΚΟ				84.135	4.004.401
11	ΡΩΣΙΑ	1.059.837	3.284.764	4.286.245	5.896.119	3.929.164
12	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	209.131	383.986	1.060.878	2.230.778	2.832.233
13	ΠΟΛΩΝΙΑ	401.599	2.261.315	1.031.470	1.549.467	2.493.857
14	ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ	1.636.483	1.455.763	1.743.061	866.478	1.603.660
15	ΤΣΕΧΙΑ	600	363.690	87.788	1.981.083	1.342.420
16	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	340.976	124.436	1.165.188	480.416	1.062.846
17	ΠΑΚΙΣΤΑΝ	516.972	671.223	259.183	672.388	1.054.722
18	ΚΡΟΑΤΙΑ	913.138			735.603	1011911
19	ΟΥΚΡΑΝΙΑ	557.719	541.271	1867.786	1.651.958	966022
20	ΚΑΝΑΔΑΣ	47820	1103278	197.718	185.360	923396
21	ΝΟΤΙΟΣ ΚΟΡΕΑ	3792401	626024	229.025	677.244	729011
22	ΗΝΩΜ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ				66.385	659336
23	ΕΛΒΕΤΙΑ	1324766	4979047	1.294.011	63.151	616316
24	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ		132010		15.607	541989
25	ΑΛΓΕΡΙΑ		1057198		810.011	467908
26	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ			360115	199171	258689
27	ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ				253348	218065
28	ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	373637			68797	207604
29	ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ			395327	335236	185895
30	ΓΕΩΡΓΙΑ	142664	489206	138143	521115	157263
31	ΑΥΣΤΡΙΑ	569596	842057	1281401	117606	136547
32	ΒΟΣΝΙΑ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ			69856	95177	135202
33	ΤΟΥΡΚΙΑ		701805	10000	221609	114285
34	ΛΕΥΚΟΡΩΣΙΑ	152441	324040	272353		105558
35	ΔΑΝΙΑ	75672	85214	95494	69462	99639
36	ΚΟΣΤΑ ΡΙΚΑ					82254
37	ΣΕΡΒΙΑ		323728	204218	145180	66294
38	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	88200	550067	10427	44196	61139
39	ΑΡΜΕΝΙΑ	218.003	79606	77416	87388	60343
40	ΒΙΕΤΝΑΜ	4.59				55506
41	ΓΑΛΛΙΑ	688.17	540.209	289.909	271.585	50702
42	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ					49326
43	ΣΟΥΗΔΙΑ					26075
44	FYROM	10.123	1.016.287	32.948	448418	25026

 ΣΥΝΟΛΟ ΕΕ 27 ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΟΣ ΕΕ ΣΥΝΟΛΟ 31.160.730 47.920.390 74.237.715 30.410.447 43.827.268 74.237.715 48.286.616 53.713.741 102.000.357 94.176.427 59.601.977 153.778.404 143.272.017 63.629.301 206.901.318
--	---	---	---	--	--	---

Πηγή: Eurostat

Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Πίνακας 12: Εισαγωγές ακατέργαστου καπνού 2005-2009- αξία σε ευρώ

	HS 2401	2005	2006	2007	2008	2009
1	ΕΛΛΑΔΑ	159.845	396.068	14.639.911	30.712.228	29.584.832
2	ΠΓΔΜ	122.237	1.720.490	9.766.978	11.204.590	22.119.670
3	ΒΡΑΖΙΛΙΑ	5.515.421	8.133.146	5.945.061	12.629.081	13.207.845
4	ΛΙΒΑΝΟΣ				8.154.572	5.468.822
5	ΖΙΜΠΑΜΠΟΥΕ	4.337.609	466.1980	2.730.971	4.034.081	5.150.595
6	ΙΝΔΙΑ	1.471.362	805.178	563.051	789.345	2.196.975
7	ΗΠΑ	796.692	1.150.598	616.943	1.172.275	2.009.217
8	ΚΙΝΑ	498.483	720.057	316.921	313.901	1.501.054
9	ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ			170		1.173.452
10	ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	800.573	491.176	524.265	984.406	1.085.888
11	ΒΕΛΓΙΟ & ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ		454.585	2.304	51.642	900.845
12	ΖΑΜΠΙΑ			918.564	2.349.625	439.107
13	ΜΑΛΔΟΥΙ					347.084
14	ΤΟΥΡΚΙΑ	138.028	519.259	846.976	1246161	319.230
15	ΡΟΥΜΑΝΙΑ				9855	307.776
16	ΚΟΣΟΒΟ (από 01/06/05)					245.909
17	ΚΟΛΟΜΒΙΑ	764.605	122.447	2.260.417	32034	204.291
18	ΠΑΝΑΜΑΣ			103.614	32034	190.134
19	ΙΤΑΛΙΑ	80.749	203.008	215.075	76506	173.629
20	ΚΟΥΒΑ	312.037	164.713	152	76549	53.838
21	ΜΠΑΓΚΛΑΝΤΕΣ				122958	32.468
22	ΜΟΛΔΑΒΙΑ			2.773	36684	14.734
 ΣΥΝΟΛΟ ΕΕ 27 ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΟΣ ΕΕ ΣΥΝΟΛΟ 240.706 14.833.137 15.073.843 1.149.795 18.763.956 19.886.751 14.857.290 25.454.814 40.312.104 30.911.938 43.772.851 74.684.789 30.967.082 55.761.294 86.728.376

Πηγή: Eurostat

Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας

Παρατηρούμε ότι η χώρα μας καταλαμβάνει τη πρώτη θέση ως εμπορικός εταίρος τόσο ως προς τις εξαγωγές, όσο και τις εισαγωγές ακατέργαστου καπνού, γεγονός που καταδεικνύει τη στενή οικονομική συνεργασία των δύο χωρών στον

εν λόγω τομέα. Αξίζει να σημειωθεί ότι μία από τις σημαντικότερες ξένες επενδύσεις στον κλάδο καπνού της Βουλγαρίας έχει πραγματοποιηθεί από την Καπνική-Α. Μιχαηλίδης. Η κόστους τριών εκατ. δολ. μονάδα που δημιούργησε στο Σαντάσκι (22 χλμ από το μεθοριακό σταθμό του Προμαχώνα) περιλαμβάνει γραμμή ζύμωσης ανατολικών καπνών, θαλάμους τεχνικής επεξεργασίας καθώς και αποθήκες για χωρικά και δεματοποιημένα καπνά. Η λειτουργία της μονάδας ξεκίνησε το 1999 με 195 εργαζομένους.

7. Υφιστάμενη κατάσταση αγοράς προϊόντων καπνού

Η αγορά προϊόντων καπνού στη Βουλγαρία σημείωσε ανάπτυξη, σε αξία, λόγω διαδοχικών αυξήσεων σε φόρους κατανάλωσης (2007-2010) που οδήγησαν σε αύξηση της λιανικής τιμής πώλησης τσιγάρων. Οι πωλήσεις τσιγάρων σημείωσαν κάμψη ως προς την ποσότητα όχι τόσο λόγω της μείωσης της κατανάλωσης, όσο λόγω λαθρεμπορίου. Σύμφωνα με την Ένωση Παραγωγών και Εμπόρων Καπνού, η παράνομη διακίνηση αντιστοιχεί σε έως και 50% των πωλήσεων.

Η τελευταία αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα τσιγάρα, τον Απρίλιο 2010, βάσει απόφασης τελών 2009, σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών της Βουλγαρίας, είχε ως στόχους την ενίσχυση των κρατικών ταμείων με 130 εκατ. λέβα στον προϋπολογισμό και τη μείωση των καπνιστών στη χώρα. Η αύξηση κυμαίνεται μεταξύ 1-1.40 λέβα ανά μάρκα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι για τις ακόλουθες μάρκες οι τιμές διαμορφώθηκαν ως εξής: Victory (δημοφιλέστερη βουλγαρική μάρκα) 4,60 λέβα, Marlboro 5 λέβα, Kent 4,80 λέβα, King 4,20 λέβα, Marilyn 4,30 λέβα, Viceroy 4,30, Karelia Slims 4,70 λέβα. Πάντως σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της Eurostat, στη Βουλγαρία συναντώνται οι φτηνότερες τιμές προϊόντων καπνού στην ΕΕ, με τιμές που αντιστοιχούν μόλις στο 46% του μέσου όρου της ΕΕ των 27 ΚΜ.

Σύμφωνα με την Ένωση Παραγωγών και Εμπόρων Καπνού, η αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης δεν οδήγησε σε μείωση του αριθμού των καπνιστών, αλλά σε πτώση της ζήτησης για τα νόμιμα προϊόντα, με αποτέλεσμα οι απώλειες για τα ταμεία του κράτους από το λαθρεμπόριο να διαμορφώνονται σε ποσό που κυμαίνεται από 600 έως 800 εκ. λέβα (περίπου 300 έως 400 εκ. ευρώ). Αναγκαία, στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται η άσκηση αυστηρών ελέγχων στην αγορά προκειμένου να αποφευχθεί η χρεωκοπία των εταιρειών παραγωγής τσιγάρων. Ήδη, όπως ανακοινώθηκε το Μάιο 2010, η γνωστή μάρκα βουλγαρικών τσιγάρων Arda θα σταματήσει την παραγωγή λόγω έλλειψης παραγγελιών από την αρχή της χρονιάς. Δύο άλλες μάρκες, οι Haskono και Verila επίσης αναμένεται να διακόψουν τις παραγωγικές τους δραστηριότητες. Οι αυξημένοι φόροι κατανάλωσης από την αρχή του 2010 κατέστησαν δυσχερή την πώληση

φθηνών βουλγαρικών τσιγάρων. Από τις φθηνές βουλγαρικές μάρκες εξακολουθεί να έχει ικανοποιητικές πωλήσεις η μάρκα Melnik.

Βασική εξέλιξη για την αγορά προϊόντων καπνού στη Βουλγαρία θα είναι η ιδιωτικοποίηση του κρατικού μονοπωλίου της Bulgartabac που επιδιώκεται να πραγματοποιηθεί εντός του 2010. Η Bulgartabac είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός προϊόντων καπνού στη χώρα με δύο εργοστάσια τσιγάρων (το 2004 είχε εννιά), μία μονάδα παραγωγής φίλτρων και εκτύπωσης υλικών, 12 μεταποιητικές μονάδες φύλλων καπνού και διάφορες εμπορικές επωνυμίες τσιγάρων.

Το 2008 η Bulgartabac συνέχισε να ηγείται στην αγορά, αλλά κατέγραψε δραστική μείωση 12% σε σχέση με το 2007, ενώ το μερίδιό τους κατάφεραν να αυξήσουν οι British American Tobacco (BAT) και Philip Morris (PM). Επίσης, η δομή της αγοράς επηρεάστηκε περαιτέρω από μικρότερους ανταγωνιστές όπως η Gallaher Bulgaria EOOD, η Imperial Tobacco Group Plc και η Karelia Tobacco Co Inc. Έχοντας μία προτίμηση προς την αγορά ξένων ακριβών τσιγάρων, οι καταναλωτές, αντέδρασαν θετικά στις επιτυχείς στρατηγικές marketing και στην αφθονία της προσφοράς brands πολυεθνικών εταιρειών που πωλούνταν σε τιμές ανάλογες με αυτές των εγχωρίων. Το 2009 το μερίδιο αγοράς της Bulgartabac συρρικνώθηκε περαιτέρω.

Το Φεβρουάριο 2010 επιλέχθηκε ως σύμβουλος ιδιωτικοποίησης η εταιρεία Citygroup Global Markets Ltd. Σύμφωνα με το Βούλγαρο Υπουργό Οικονομίας, Ενέργειας & Τουρισμού κ. Traicho Traikov, υφίσταται ενδιαφερόμενος στρατηγικός επενδυτής και ο σχετικός διαγωνισμός αναμένεται να προκηρυχθεί τέλη φθινοπώρου. Η ιδιωτικοποίηση αναμένεται να αναζωογονήσει τη βουλγαρική βιομηχανία καπνού, που θεωρείται ότι υπολείπεται σε ανταγωνιστικό επίπεδο των αντιστοιχών της Τουρκίας και της Ελλάδας.

Αξίζει να αναφερθεί, ότι σύμφωνα με την παγκόσμια τάση και με κοινοτικές πρωτοβουλίες για τη βελτίωση του ελέγχου του καπνού (Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τον Έλεγχο του Καπνού, Σύσταση του Συμβουλίου 2003/54/ΕΚ για την Πρόληψη του Καπνίσματος) εγκρίθηκε από τη βουλγαρική κυβέρνηση Εθνικό Πρόγραμμα για τον Περιορισμό του Καπνίσματος στη Βουλγαρία την περίοδο 2007-2010.

Τελικά, ωστόσο, δεν πραγματοποιήθηκε η απαγόρευση καπνίσματος σε δημόσιους χώρους που επρόκειτο να ισχύσει από 1^η Ιουνίου. Σύμφωνα με τροποποίηση στο Νόμο περί Προστασίας της Υγείας, που υιοθετήθηκε με σύμφωνη γνώμη κυβέρνησης και αντιπολίτευσης, το κάπνισμα θα εξακολουθήσει να επιτρέπεται σε χωριστούς χώρους σε εστιατόρια, μπαρ, καφετέριες, σταθμούς τρένων λεωφορείων, λιμάνια και αεροδρόμια. Σύμφωνα με έρευνα του Ευρωβαρόμετρου, η Βουλγαρία έρχεται δεύτερη μετά την Ελλάδα σε αριθμό καπνιστών που αντιστοιχούν στο σύνολο του πληθυσμού.

8. Συμπέρασμα για προοπτικές παραγωγής καπνού - Εναλλακτικές προτάσεις

Στο σύνολό της η παραγωγή καπνού στη Βουλγαρία φαίνεται πως θα συνεχίσει τη φθίνουσα πορεία της και τη περαιτέρω συρρίκνωσή της, ιδίως με τον περιορισμό και τη διακοπή στο προσεχές μέλλον των κοινοτικών επιδοτήσεων προς τους καπνοπαραγωγούς⁸. Ήδη η κρίση του κλάδου καθίσταται εμφανής από τις κινητοποιήσεις των καπνοπαραγωγών στους οποίους το βουλγαρικό κράτος επισημαίνει την αναγκαιότητα στροφής προς εναλλακτικές μορφές καλλιέργειών και απασχόλησης.

Σε γενικές γραμμές, η πολιτική της Ε.Ε. προβλέπει την αποσύνδεση του μεγαλύτερου τμήματος των επιδοτήσεων με τις παραγόμενες ποσότητες καπνού, τη χορήγηση ενός σταθερού ποσού σε κάθε καπνοπαραγωγό ανεξαρτήτως του ύψους της παραγωγής του, τη σταδιακή κατάργηση των ενισχύσεων στην καπνοκαλλιέργεια και την αναδιάρθρωση του τομέα με χρηματοδοτήσεις όσων καπνοπαραγωγών θα στραφούν προς άλλου είδους καλλιέργειες και δραστηριότητες.

Στο ανωτέρω πλαίσιο, οι προοπτικές του κλάδου του καπνού συνδέονται άρρηκτα με την πληρέστερη ικανοποίηση των αναγκών και απαιτήσεων του καταναλωτικού κοινού. Θα παρουσίαζε ενδεχομένως ενδιαφέρον, στο πνεύμα της προστασίας της υγείας του καπνιστή, η παραγωγή βιολογικού καπνού υψηλής ποιότητας με τη χρήση φιλικών προς το περιβάλλον βιοαποικοδομήσιμων ουσιών, που θα διασφαλίζουν την απουσία τοξικών υπολειμμάτων στο τελικό προϊόν.

Ως δεδομένη, όπως αναφέραμε, θεωρείται η σταθερή ζήτηση για ακριβά και εξαιρετικής ποιότητας καπνά ανατολικού τύπου, πρέπει ωστόσο να αναφερθεί ότι είναι ορατός ο κίνδυνος ενδεχόμενης απαγόρευσης, ενόψει της προσεχούς Συνόδου των Συμβλλομένων Μερών της Συνθήκης Πλαισίου για τον Έλεγχο του Καπνού του Παγκοσμίου Οργανισμού Υγείας (Π.Ο.Υ.) και της

⁸ Στην Ελλάδα ήδη από την καλλιεργητική περίοδο 2006-2007 η παραγωγή καπνού σημείωσε σημαντική μείωση λόγω της προβλεπόμενης στην Κοινή Αγροτική Πολιτική αποδέσμευσης των κοινοτικών ενισχύσεων από τις παραγόμενες ποσότητες καπνών.

επικείμενης αναθεώρησης της Κοινοτικής Οδηγίας για τα προϊόντα καπνού, των συστατικών που χρησιμοποιούνται στα τσιγάρα με αμερικανικό χαρμάνι (American Blended) - κατά βάση καπνών ανατολικού τύπου.

Ομάδα εργασίας που συστάθηκε από τον Π.Ο.Υ. για να διαμορφώσει τις κατευθυντήριες γραμμές που αφορούν στα Άρθρα 9 και 10 της Σύμβασης Πλαίσιο για τον Έλεγχο του Καπνού ήδη δημοσιοποίησε προτάσεις σχετικά με απαγόρευση ή περιορισμό της χρήσης συστατικών. Σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση Καλλιεργητών Καπνού (UNITAB), η υιοθέτηση παρόμοιων ρυθμίσεων, θα μπορούσε δυνητικά να οδηγήσει στην εξάλειψη της καπνοκαλλιέργειας στην Ευρώπη, καθώς τα τσιγάρα με χαρμάνι που απαιτούν την προσθήκη συστατικών, παρασκευάζονται από ποικιλίες Μπέρλεϊ και ανατολικά καπνά που αποτελούν και το 55% της ευρωπαϊκής παραγωγής. Ο δε τύπος τσιγάρου με αμερικάνικο χαρμάνι έχει και τις μεγαλύτερες πωλήσεις σε όλη την Ευρώπη, καθώς και το 70% περίπου της παγκόσμιας αγοράς

Κατά συνέπεια, σύμφωνα με τη UNITAB, εβδομήντα χιλιάδες καπνοκαλλιεργητές σε όλη την Ευρώπη που ήδη υφίστανται τις συνέπειες των σταδιακά μειούμενων επιδοτήσεων που εισήγαγε η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, θα περιέλθουν σε εξαιρετικά δεινή οικονομική κατάσταση. Σχετική πρωτοβουλία Ελλήνων ευρωβουλευτών, την οποία συνοπογράφουν ευρωβουλευτές από την Ουγγαρία, τη Γαλλία, τη Ρουμανία, την Πολωνία, την Ισπανία, τη Βουλγαρία και την Ιταλία εφιστά την προσοχή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις βαρύτερες κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις παρομοίων δυσανάλογων περιορισμών στη χρήση συστατικών που θα μπορούσαν να προκαλέσουν την απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας, χωρίς να συντελούν ταυτόχρονα στην προστασία της δημόσιας υγείας.

Ήδη στο ανωτέρω πνεύμα απαγόρευσης της χρήσης συστατικών κινείται νόμος της καναδικής κυβέρνησης από τον Οκτώβριο 2009, που απαγορεύει ουσιαστικά τη χρήση καπνών ανατολικού τύπου και μπέρλεϊ στην εγχώρια καπνοβιομηχανία. Σημειωτέον στον Καναδά η αγορά μονοπωλείται από τσιγάρα που παρασκευάζονται αποκλειστικά από καπνά τύπου Βιρτζίνια - τα μοναδικά που καλλιεργούνται εγχωρίως και για τα οποία δεν απαιτείται η χρήση συστατικών. Κατ'αυτόν τον τρόπο, πλήττονται οι εξαγωγές των παραγόμενων στην Ε.Ε. καπνών όχι μόνο στον Καναδά, αλλά ενδεχομένως και σε άλλες χώρες που θα ακολουθήσουν το σχετικό παράδειγμα. Ήδη ορισμένες καπνοπαραγωγικές χώρες (Ελλάδα, Τουρκία, Μεξικό κ.α.) έχουν προσφύγει ενώπιον του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου εναντίον του σχετικού καναδικού νόμου.

Αναγκαία στο ανωτέρω πλαίσιο και σύμφωνη, επίσης, με τις επιταγές της Ε.Ε., κρίνεται για τη Βουλγαρία η υλοποίηση προγραμμάτων για την εναλλακτική χρήση καπνού και για εναλλακτικές καλλιέργειες. Αυτό

συνεπάγεται σταδιακή μετατόπιση των επιδοτήσεων για την καλλιέργεια καπνού σε άλλες δραστηριότητες - π.χ. στην καλλιέργεια φρούτων (π.χ. έχουν προταθεί βατόμουρα), κηπευτικών, βοτάνων, καθώς και στη κτηνοτροφία. Μάλιστα στα πλαίσια αντικατάστασης των παραδοσιακών καλλιεργειών καπνού στο νότιο τμήμα της Βουλγαρίας, όπου οι κλιματολογικές συνθήκες εμφανίζονται αρκετά ευνοϊκές, ήδη έχει ξεκινήσει η εφαρμογή ενός πιλοτικού προγράμματος καλλιέργειας ελιάς με τα πρώτα 1000 δενδρύλια να έχουν φυτευτεί στην περιοχή του Κάρτζαλι.

Πάντως, σύμφωνα με σχετική ανάλυση του βουλγαρικού Ινστιτούτου Αγροτικής Οικονομίας, στα επόμενα χρόνια δεν εμφανίζονται ισοδύναμης δημογραφικής, οικονομικής και κοινωνικής σημασίας καλλιέργειες ή άλλες οικονομικές δραστηριότητες ως εναλλακτική λύση για τον καπνό. Ωστόσο, ως εναλλακτικοί τρόποι αξιοποίησης της καλλιέργειας καπνού, προτείνονται στην ίδια ανάλυση:

- Η αποκατάσταση ρυπασμένων εδαφών με βαρέα μέταλλα. Χαρακτηριστικό των φυτών καπνού, είναι ότι έχουν την ικανότητα να εξαγάγουν τα βαρέα μέταλλα από το χώμα σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι άλλα φυτά. Π.χ. η περιεκτικότητα των περισσότερων καλλιεργειών σε κάδμιο είναι της τάξεως 0,01 έως 0,1 mg/kg, ενώ στον καπνό η συγκέντρωση καδμίου κυμαίνεται από 0,2 έως 3,6 mg/kg.
- Η παραγωγή αιθανόλης - αιθυλικής αλκοόλης για βιομηχανική χρήση ή ως βιοκαύσιμο από τη πράσινη βιομάζα του καπνού. Υπενθυμίζεται ότι η Βουλγαρία σύμφωνα με το πρωτόκολλο του Κιότο για τη μείωση των εκπομπών και την Οδηγία 2003/30/EK της Ε.Ε. δεσμεύεται να διασφαλίσει ένα ελάχιστο μερίδιο συμμετοχής των βιοκαυσίμων στη συνολική κατανάλωση των καυσίμων που χρησιμοποιούνται στον τομέα των μεταφορών. Όπως αναφέρει έρευνα του βουλγαρικού Ινστιτούτου Εγγείων Βελτιώσεων και Εκμηχάνισης, το δυναμικό των φυτικών υπολειμμάτων του καπνού στη Βουλγαρία είναι 753.621 τόνοι, που αντιστοιχεί σε 150.757 τόνους ισοδύναμου πετρελαίου. Εκτός από τους μίσχους των καπνών, κατόπιν απλής επεξεργασίας θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και οι σπόροι καπνού που περιέχουν περίπου 30-35% έλαιο. Χονδρικά εκτιμάται ότι είναι δυνατή η άντληση 1.800-2.000 τόνων εξαιρετικού βιοκαυσίμου από 6.000 τόνους σπόρου.
- Τέλος, προτείνονται εναλλακτικές χρήσεις του καπνού στη παραγωγή ζωοτροφής και στον ιατροφαρμακευτικό τομέα.

Θεολογία Βούλγαρη

Γραμματέας ΟΕΥ Γ΄

Παράρτημα: Χρήσιμες διευθύνσεις

MINISTRY OF AGRICULTURE AND FOOD SUPPLY
Agrarian Development Directorate, Plant growing Department
55, Hr. Botev str., 1040 Sofia, Bulgaria
Τηλ.: +359 2 985 11 207

MINISTRY OF AGRICULTURE AND FOOD SUPPLY
TOBACCO AND TOBACCO RESEARCH INSTITUTE
4108 Plovdiv, Bulgaria
Τηλ.: + 359 32 672 364
Fax: + 359 32 695 156
GSM: + 359 887 911 535
E-mail: itti@pl.bia-bg.com
E-mail: itti_markovo@abv.bg

TOBACCO FUND
16, Lavele str. 1000 Sofia
Τηλ.: + 359 2 986-77-63
Fax: + 359 2 986-77-63
E-mail : office@tobacco-fund.com

ASSOCIATION OF PRODUSERS & MERCHANDS OF TOBACCO & TOBACCO PRODUCTS
2, Graf Ignatiev str., 1000 Sofia
Τηλ: + 359 2 980 34 70
Fax: + 359 2 980 34 77

BULGARTABAK HOLDING AD
62, Graf Ignatiev str., 1000 Sofia
E-mail: info@bulgartabac.bg
Fax: +359 2 930 68 30
Τηλ.:
Δ/νοη μάρκετινγκ & εμπορικής πολιτικής: + 359 2 9875054
Δ/νοη οικονομικής πολιτικής: + 359 2 9306702
Δ/νοη ιδιωτικοποίησης: + 359 2 9306815
Δ/νοη σχέσεων με επενδυτές: + 359 29306748
Τμήμα εξαγωγών: + 359 2 9306770
Τμήμα δημοσίων σχέσεων: + 359 2 02 93067773
Τμήμα εισαγωγών & εξαγωγών καπνού: + 359 2 9306733
Τμήμα αγοράς και βιομηχανικής επεξεργασίας καπνού: + 359 2 930670